

DOI: 10.59560/18291155-2024.3-221

ԱՆԱՀԻՏ ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ Փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի
և իրավունքի ինստիտուտի հայցորդ

**ՆԱԽԱԴԵՊԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՏԵՂՆ ՈՒ ԴԵՐԸ
ՄԱՅՐՑԱՄԱՔԱՅԻՆ (ՌՈՄԱՆԱԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ)
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ**

Ամփոփագիր

Սույն հոդվածում հանգամանորեն քննարկվում է ժամանակակից իրավագիտության խնդրահարույց հարցերից մեկը՝ դատական նախադեպը մայրցամաքային իրավական համակարգում, նրա տեսական ու կիրառական նշանակությունը: Հոդվածում հիմնավորվում է այն տեսակետը, որ ժամանակակից մայրցամաքային իրավական համակարգի երկրներում (այդ թվում՝ Հայաստանում) աստիճանաբար իր դիրքն է ամրապնդում դատական նախադեպը (բարձրագույն դատական ատյանների իրավական դիրքորոշումները) իրավունքի աղբյուրների համակարգում: Այդ նախադեպերը հիմնականում լինում են իրավամեկնողական որոշումներ կամ դիրքորոշումներ:

Հիմնաբառեր. դատական որոշում, իրավամեկնողական նախադեպ, դատական նախադեպ, պրակտիկա, իրավական համակարգ, իրավունքի աղբյուրներ:

Հիմնական բովանդակությունը

Ի տարբերություն անգլո-ամերիկյան իրավական համակարգում կիրառվող նախադեպի իրավունքի Stare Decisis¹ ավանդական տեսության՝ մայրցամաքային իրավական համակարգում կիրառվում է նախադեպային իրավունքի jurisprudence constante «այլընտրանքային» տեսությունը: Եթե առաջինի դեպքում նախադեպ կիրառելու համար հիմք է նախկինում ընդունված մեկ որոշումը, ապա երկրորդ դեպքում՝ որոշումների հավաքական ամբողջությունը: **Նախադեպային իրավունքն** այս համակարգում բխում է նախկինում ընդունված որոշումների հավաքական ամբողջությունից և ոչ թե մեկ վճռից: Դատական պրակտիկան վերաժվում է իրավունքի աղբյուրի, եթե այն ծավալվում և ձեռք է բերում հաստատականություն, շարունակականություն և ի վերջ վերաժվում գերիշխող նախադեպերի ամբողջության: Դատարանները դրանց վերաբերվում են որպես իրավունքի «փափուկ» աղբյուրի: Այլ կերպ ասած, դատական ավանդույթը վերաժվում է դատական նորմի ոչ թե մեկ վճռի, այլ նախկինում ընդունված վճիռների որակական և քանակական ամբողջության ազդեցության տակ:

Երկրորդ կարևոր տարբերությունն այն է, որ եթե Stare Decisis տեսության նախադեպերը պարտադրող են (Binding Precedence), ապա jurisprudence constante տեսության նախադեպերը՝ համոզիչ (persuasive precedence)²: Որևէ իրավական խնդիր լուծելիս նախկինում ընդունված որոշումները, ըստ այս տեսության, օգտագործվում են փաստարկներն ավելի համոզիչ և հիմնավոր դարձնելու նպատակով³: Նախկինում ընդունված որոշումները հաշվի են առնվում, եթե դատական պրակտիկայում դրանք ձեռք են բերում անհրաժեշտ կայունություն և շարունակականություն: Որքան շատ է նախկինում ընդունված որոշումների քանակը, կայունությունը և միատեսակությունը, այնքան

¹ Տե՛ս Stare Decisis - «Թող որոշումը մնա անփոփոխ», «Նախադեպի իրավունք» տեսության լատիներեն անվանումը:

² Տե՛ս, «համոզիչ» բառն այստեղ օգտագործվում է եզրույթի բառացի թարգմանությամբ: Ընդունված է նաև օգտագործել «ազդող նախադեպ» արտահայտությունը:

³ Տե՛ս **Рене Давид**. Основные правовые системы современности. - М., 1998. - С. 14-15:

ավելի ազդող և համոզիչ նախադեպային նշանակություն է ձեռք բերում դրանց ազդեցության տան ընդունված նոր որոշումը:

Այն հանգամանքը, որ Մայրցամաքային իրավական համակարգում պարտադրող նախադեպն իրավունքի անկախ աղբյուր չի համարվում, պայմանավորված է ռոմանագերմանական իրավունքի զարգացման մի շարք առանձնահատուկ օբյեկտիվ գործոններով և պատմական զարգացումներով:

Նախ և առաջ դա պայմանավորված է ռոմանագերմանական իրավական համակարգի զարգացման էվոլյուցիայով: Դեռ միջին դարերից նախադեպային իրավունքը խորթ է եղել Ռոմանագերմանական իրավական համակարգին: Ռոմանագերմանական համակարգում՝ սկսած 13-րդ դարից և հինգ դար շարունակ, իրավունքը զարգանում էր համալսարանականների և տեսաբանների կողմից՝ ի տարբերություն Անգլիայի, որտեղ իրավունքը զարգանում էր դատարաններում՝ դատավորների ու փաստաբանների կողմից: «Համալսարանականները» տեսաբաններ էին, այլ ոչ թե պրակտիկներ: Իրավական համակարգը կառուցելու, գործընթացը դատավորներին ի սկզբանե ապավինելու փոխարեն, ինչպես դա տեղի ունեցավ Անգլիայում, Ռոմանագերմանական համակարգում համալսարանականներն ընդունեցին արդեն պատրաստի Հռոմեական իրավունքի մոդելը, որը կողիֆիկացված և համակարգված մոդել էր: Լինելով տեսաբաններ՝ համալսարանականները ձգտում էին կատարելության: Նրանց համար ավելի կարևոր էր ոչ թե դատարանում վեճի լուծումը, այլ արդարադատությունը: Նրանք գտնում էին, որ իրավական փորձը պետք է բխի տեսությունից և օրենսդրից, և դատավորն օրենսդրի գործառույթներ չպետք է ունենա: Այս ամենի զարգացումն ի վերջո հանգեցրեց Ֆրանսիական կողիֆիկացիայի, որն ընդունվեց իրավունքի որպես առաջնային աղբյուր՝ ի տարբերություն դատական որոշումների:

Երկրորդ պատճառն իշխանությունների բաժանման տեսությունն էր: Այս տեսությունը 1789 թվականի Ֆրանսիական հեղափոխության հեղափոխական ծրագրի կարևորագույն կետերից մեկն էր: Մոնտեսքյոն

իշխանության տարանջատման տեսությունն առաջարկում էր ասիմետրիկ կերպով՝ առաջարկելով տարանջատել դատական իշխանությունը գործադիրից, նա միաժամանակ չէր առաջարկում տարանջատել օրինակ գործադիրն օրենսդրից: Այս տեսության հիմնական նպատակն էր օրենքը դատավորից «պաշտպանված» դարձնելը, որը ոչ թե համամարդկային գաղափար էր, այլ բխում էր մեկ երկրի քաղաքական հիմնախնդիրներից: Արդյունքում հեղափոխությունից հետո ռեֆորմիստների իրականացրած ամենաառաջին քայլերից մեկն այն էր, որ դատավորներին արգելվեց իրականացնել «օրինաստեղծ» գործառույթներ, այսինքն՝ վճիռներ կայացնելիս մեկնաբանել օրենքները և սահմանել նորմեր: Ըստ Մոնտեսքյոյի՝ դատավորի գործառույթը զուտ օրենքը փաստերի առնչությամբ կիրառելն էր, կամ, ինչպես պատկերավոր արտահայտվել է Մոնտեսքյոն, դատավորն այն «բերանն է, որն արտասանում է օրենքի տառը»: Արդյունքում մերժվեց մի կարևոր գաղափար, որն է դատավճռի՝ իր սահմաններից դուրս ազդեցություն ունենալու գաղափարը, այսինքն՝ նախադեպային իրավունքը: Այս ամենի արդյունքում նվազեց դատավորի դերը հասարակությունում, և հետհեղափոխական Ֆրանսիայում դատավորը հավասարեցվեց քաղաքացիական ծառայողի կարգավիճակին¹:

Ֆրանսիական հեղափոխության արձագանքները տարածվեցին ամբողջ Եվրոպայում: Ազգերը, որոնք ոգեշնչված էին Ֆրանսիական հեղափոխությամբ և մեծ տեսաբանների գաղափարներով, ընդօրինակեցին Ֆրանսիական հեղափոխության հեղափոխական ծրագիրը՝ այդ թվում նաև իշխանության տարանջատման տեսությունը, որի կետերից մեկը, ցավոք, մեկնաբանության ինստիտուտի մերժումն էր: Իսկ այս կարևոր գաղափարի մերժումը ոչ թե պայմանավորված էր Եվրոպական ընտանիքում իրավունքի բնականոն զարգացման պահանջով, այլ, ինչպես նշվեց՝ Ֆրանսիայի քաղաքական հիմնախնդիրներով: 19-րդ դարի Եվրոպայում իշխանության տարանջատման սկզբունքը, ի տարբերություն ԱՄՆ-ի, ենթադրում էր,

¹ Տես Ռենե Դավիթ, նշվ. աշխ., էջ 212-213:

որ «դատարանների դերը պետք է լինի նրանց առջև բերված վեճերի լուծումը և ոչ թե օրենքներ և նորմեր ստեղծելը»¹:

Հետհեղափոխական Ֆրանսիայում մեկնաբանության ինստիտուտի մերժումն օրենսդրին դրեց հսկայական բեռի տակ: Օրենսդրից պահանջվում էր տրամադրել նորմերի մի այնպիսի ամբողջական համակարգ, որը հնարավորություն կտար օրենքը կիրառել ցանկացած գործի հանգամանքների և փաստերի նկատմամբ: Ցանկացած իրավաբան գիտի, որ նման խնդիրն օրենսդրի հնարավորություններից վեր է: Թեև նախկին դատավճռին հղում կատարելը հավասարազոր էր հանցանքի, դատավորները սակայն պարբերաբար ուշադրություն էին դարձնում նախկինում ընդունված վճիռներին և ձգտում նոր ընդունած վճիռները համապատասխանեցնել նախկինում ընդունված վճիռներին: Սակայն նրանք երբեք հղում չէին կատարում նախկին վճիռներին, քանի որ դա կհակասեր իշխանությունների բաժանման սկզբունքին: Նման գործելակերպն աստիճանաբար հանգեցրեց դեֆորմացված իրավունքի կիրառմանը, որտեղ նման գործերի շարունակականությունը ձեռք բերեց ոչ թե պարտադրող, այլ համոզիչ նախադեպ (persuasive precedent), «որին դատարանը կարող է հետևել կամ մերժել, բայց դատարանը պարտավոր է հարգել և լրջորեն ուշադրություն դարձնել»:

Վերը նշված սահմանումը բերված է Արևմուտքում լայնորեն կիրառվող իրավաբանական բացատրական բառարանից²: Կարևոր է նշել, որ Հայաստանում վերջերս հրատարակված իրավաբանական բացատրական բառարանում persuasive precedence տերմինը բացատրվում է հետևյալ կերպ.

«ազդող նախադեպը որպես դատական որոշման նախադեպ, որին դատավորը պարտավոր չէ հետևել, սակայն որը կարևոր է դատավճիռ կայացնելիս՝ ի տարբերության պարտադրող նախադեպի» – binding precedence³:

¹ Տե՛ս **David, R.** Le droit francais//Les systemes de droit contemporains. T.1. 1960:

² Տե՛ս **Բրայան Ա. Գարներ**, Black's Law Dictionary: 7-րդ հրատարակություն, էջ 1195:

³ Տե՛ս **Փիտեր Քոլին**, Իրավաբանական բացատրական բառարան: Անգլերեն-հայերեն-անգլերեն, էջ 198:

Ռոմանագերմանական իրավական ավանդույթի էվոլյուցիայի և Ֆրանսիական հեղափոխության ազդեցությամբ իշխանությունների տարանջատման տեսությունից դուրս մղվեց պարտադրող նախադեպի սկզբունքը, սակայն ժամանակի ընթացքում անհրաժեշտ բացը լրացվեց «փափուկ» նախադեպի իրավունքի jurisprudence Constante տեսությամբ: Դա պայմանավորված էր այն բնական անհրաժեշտությամբ, որն Արևմուտքում կոչվում է «Ճեղքերը լցնելու» (gap filling) տեսություն, այսինքն օրենսդիրը չի կարող կատարյալ օրենսդրական դաշտ ապահովել, քանի որ միշտ մեկ քայլ ետ է մնում կյանքի արագընթաց զարգացումներից և այստեղ կարևոր է դատավորի դերը օրենքի բացերը լրացնելու մեջ: «Jurisprudence Constante» տեսությամբ դատավորին վերադարձվեց մեկնաբանելու ինստիտուտը, դատավճռի՝ իր շրջանակներից դուրս ազդեցություն տարածելու գաղափարը, սակայն պայմանավորված արդեն ոչ թե նախկինում ընդունված մեկ վճռի, այլ վճիռների հավաքական ազդեցությամբ:

«Jurisprudence Constante» տեսությունը ճիշտ ընկալելու համար նախ կարևոր է ճիշտ վերծանել այս արտահայտությունը և գտնել դրան համարժեք հայերեն արտահայտությունը կամ եզրույթը: Միջազգային իրավունքում ընդունված է իրավական եզրույթը մեկնաբանել երեք սկզբունքների հիման վրա. 1)բառի առօրյա գործածության սովորական իմաստի շրջանակներում, 2) սակայն հաշվի առնելով բառի բովանդակությունը, որով օգտագործվել է տվյալ եզրույթը, 3) ինչպես նաև փաստաթղթի կամ, մեր դեպքում, բնագավառի հիմնական առարկան ու նպատակը¹:

Բլեքսի բացատրական բառարանում, որի վրա հղում կատարվեց վերևում, Jurisprudence եզրույթի բացատրությունը տրված է հետևյալ կերպ.

«դատական նախադեպեր, որոնք ընդունվում են հավաքական իմաստով»²:

¹ Միջազգային պայմանագրերի վերաբերյալ Վիեննայի կոնվենցիա, հոդվ. 31-33:

² Տես **Black's Law Dictionary**, 7-րդ հրատարակություն, էջ 858:

Իսկ նույն բառարանում *Jurisprudence Constante* արտահայտության բացատրությունը հետևյալն է.

«Քաղաքացիական իրավունքի համակարգում մի տեսություն է, ըստ որի դատարանը պետք է մեծ կշիռ տա այն իրավական նորմին, որն ընդունվել է և կիրառվել մեծ շարք կազմող գործերում, ինչպես նաև չպետք է փոփոխի կամ նորոգի իր սեփական որոշումները, քանի դեռ ցույց չի տալիս ակնհայտ սխալի առկայություն, ինչպես նաև, որ տվյալ նորմը կիրառելու շարունակությունը կհանգեցնի անարդարության»:

Քաղաքացիական իրավունքի դատարանները պարտադրված չեն Ընդհանուր իրավունքի *stare decisis* տեսությամբ: Սակայն դրանք ընդունում են *jurisprudence constante* տեսությունը, որը նման է *stare decisis*-ին մեկ բացառությամբ, որ *jurisprudence constante* տեսությունը չի պահանջում խստորեն հետևել այն իրավական սկզբունքին, որը մեկ անգամ արդեն կիրառվել է անցյալում:

Վերը նշվածի հիման վրա առաջարկվում է օգտագործել «հավաքական հաստատուն նախադեպ» արտահայտությունը՝ որպես նշված եզրույթի հայերեն համարժեք՝ հաշվի առնելով ոչ միայն նշված արտահայտության բառացի թարգմանությունը, այլև վերը նշված բացատրությունները և այս արտահայտության «հիմնական միտքն ու առարկան» Քաղաքացիական իրավունքի (Մայրցամաքային) համակարգում կիրառելիս:

Հաշվի առնելով, որ «ազդող նախադեպի» պայմաններում նախադեպի համար իրավունքի աղբյուր է ծառայում ոչ թե նախկինում ընդունված մեկ որոշումը, այլ որոշումների ամբողջությունը, ստացվում է, որ ներկայիս նախադեպի ստեղծման գործընթացը կախված է նախկինում ընդունված որոշումների ամբողջությունից (*path dependence*):¹ Այլ կերպ ասած՝ տվյալ պահին և տվյալ իրավական խնդրի վերաբերյալ դատարանի դրական կամ բացասական որոշում ընդունելու հավանականությունը կախված է նախկինում տվյալ իրավական հարցի վերաբերյալ ընդունված դատական որոշումների ամբողջությունից: Այսինքն, նախկինում ընդունած որոշումների ամբողջությունն ուղիղ համեմատական ազդում է ներկայումս ընդունվող դատավճռի հնարավոր ելքի վրա:

¹ Տե՛ս բացատրությունը, www.en.wikipedia.org/wiki/Path_dependence

Հաշվի առնելով, որ նախկին վճիռների հավաքական ամբողջությունը ներգործում է ապագայում նման գործերով դրական կամ բացասական վճիռ ստանալու հավանականության վրա, կարելի է ենթադրել, որ դատարան ներկայացրած ցանկացած գործ կունենա հետևյալ երեք զարգացումներից մեկը. առաջին հայցը կընդունվի և կկայացվի դրական որոշում նախկինում ընդունված մեծ թվով որոշումների հավաքական ազդեցության տակ՝ հանգեցնելով «դրական» նախադեպի զարգացմանը, երկրորդ՝ գործը կմերժվի բավականին մեծ թվով նախկինում ընդունված բացասական որոշումների հավաքական ազդեցության տակ՝ հանգեցնելով գերակշռելիորեն «բացասական» նախադեպերի հաստատմանը: Եվ վերջապես, եթե դատական որոշումների միջև բացակայում է անհրաժեշտ միատարրություն, ապա «հավաքական նախադեպը» «կկիսվի» տվյալ իրավական հարցի վերաբերյալ և նախադեպերն այլևս ազդեցություն չեն թողնի ապագա դատական որոշումների վրա: Այսինքն, դատական ավանդույթը կմնա անփոփոխ:

Սակայն կարևոր է նաև մեկ այլ գործոն՝ տվյալ իրավական խնդրի վերաբերյալ ներկայումս կամ բոլորովին վերջերս ընդունված դատական որոշումների հոսքը: Եթե ներկայումս ընդունված որոշումների հոսքը, որը պարունակում է դատական նորմ, ավելի մեծ է, քան նախկինում ընդունված որոշումների ամբողջությունը, (դատական ավանդույթ), ապա ավելի հավանական է, որ դատարանը կընդունի այնպիսի որոշում, որտեղ տվյալ իրավական հարցը մեկնաբանվում է այնպես, ինչպես ներկայումս, այսինքն, իրավական ավանդույթը դառնում է իրավական նոր նորմ¹:

Կարևոր է նաև երրորդ գործոնը՝ ինստիտուցիոնալ շեմը: Այսինքն՝ բաժանման գիծը, որից դեպի ներկա իրավական ավանդույթը դառնում է իրավական նորույթ, դատարանները սկսում են տվյալ իրավական հարցի վերաբերյալ կայացնել դրական որոշումներ՝ ի տարբերություն նախկին պրակտիկայի, երբ տվյալ իրավական հարցի

¹ Մանրամասն տե՛ս **Рене Давид, Камилла Жоффре-Спинози**. Основные правовые системы современности. - М.: „Международные отношения“, 2009, - С. 110-111:

վերաբերյալ դատարանները կայացնում էին բացասական որոշումներ: Ինստիտուցիոնալ շեմը «շոշափելի» չէ, սակայն դա սահմանում է դատական համակարգը տվյալ իրավական հարցին նորովի լուծում տալու համար: Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ «ազդող նախադեպի» երկրներում այդ դերը սովորաբար ստանձնում է Գերագույն կամ վճռաբեկ դատարանը: Ռոմանագերմանական իրավունքի համակարգում *jurisprudence constante* ռեժիմի պայմաններում կիրառվող նախադեպի մոդելը հարմար է մի այնպիսի համակարգի համար, որտեղ նախադեպը զարգանում է միատարր (ունիտար) դատական համակարգում կամ այնպիսի համակարգում, որտեղ նախադեպերի ազդեցությունը դուրս է գալիս դատական համակարգի մեկ մարմնի կամ իրավասության շրջանակներից և տարածվում համակարգի բոլոր մարմինների վրա: Այսինքն նախադեպի այս տեսությունը կիրառելի է այնպիսի իրավական համակարգում, որտեղ գործում է գերագույն դատարան և որի նախկին որոշումները դառնում են «համոզիչ», եթե դրանք բավարար չափով միատեսակ են, սակայն միևնույն ժամանակ հնարավորություն է տրվում հեռանալ նման որոշումներից ներքին ցնցումների առկայության դեպքում:

Նշվածը հաստատվում է իրականությամբ: Ռոմանագերմանական իրավունքի համակարգում, որպես կանոն, դատական մեկնաբանության իրավունքը վերագրված է գերագույն դատարաններին: Նմանապես, ինստիտուցիոնալ շեմը նույնպես որոշվում է գերագույն դատարանների կողմից: Այս առումով հաճախ գերագույն դատարանները դառնում են օրենսդրի մրցակիցը¹:

Տեսնենք, թե ազդող նախադեպի սկզբունքն ինչպես է կիրառվում Եվրոպական մի շարք երկրներում:

Նախադեպի իրավունքը Ֆրանսիայի օրենսդրությամբ արգելվում է՝ սակայն զուտ տեսականորեն: Ինչպես նշվեց վերևում, սա պայմանավորված է պատմական զարգացումներով:

Ֆրանսիայի Քաղաքացիական օրենսգրքի 5-րդ հոդվածն արգելում է

¹ Տե՛ս **David, R.** Les grands systemes de droit contemporains. p., 1964.

դատավորներին «...որոշումներ ընդունել ընդհանուր կամ կարգավորող նորմեր ստեղծելու միջոցով»: Ակնհայտ է, որ նման նորմերի տակ հասկացվում են նախադեպային նորմերը: Դատավճիռ կայացնելիս պահանջվում է հղում կատարել միայն օրենսդրական դրույթներին:

Նշված հոդվածը պաշտպանված է նաև Քաղաքացիական օրենսգրքի 1351-րդ հոդվածով, որը նման է Արդարադատության միջազգային դատարանի Կանոնակարգի 59-րդ հոդվածին, ըստ որի՝ դատական որոշումը պարտադիր է միայն տվյալ գործով կողմերի համար: Ավելին, նշված դրույթները պաշտպանված են նաև Քաղաքացիական օրենսգրքի 455-րդ հոդվածով, ըստ որի՝ դատական որոշումը պետք է համառոտ նկարագրի կողմերի փաստարկներն ու պնդումները և դատավճիռը պետք է լինի «պատճառաբանված»: Գործնականում, վերջին արտահայտությունը նշանակում է, որ եթե որոշումը հիմնված է բացառապես նախադեպի վրա, ապա նման դատավճիռը կհամարվի «չպատճառաբանված», այսինքն՝ ակնհայտ անհիմն:

Նման սահմանափակումները պայմանավորված են իշխանությունների բաժանման սկզբունքով, որի մասին խոսվեց վերևում: Այդուհանդերձ, հետազոտողները գտնում են, որ Ֆրանսիայի դատավորը երկու նկարագիր ունի, պաշտոնականը, ըստ որի օրենսգիրքը կիրառելիս նրանք օժտված են պասիվ, մեխանիկական գործառույթներով, և ոչ պաշտոնականը, ըստ որի դատավորն ակտիվորեն ստեղծում և մեկնաբանում է իրավական նորմեր:

Եթե ընդհանրացնենք, ապա անհրաժեշտ է ընդգծել, որ դատական նախադեպը ռոմանագերմանական իրավական համակարգի իրավակարգավորումների ոլորտում ունի շեշտադրված իրավամեկնողական բնույթ, այսինքն՝ դատարանն իր իրավական դիրքորոշումներում մեկնաբանում է իրավական նորմերի բովանդակությունը, այլ ոչ թե ընդունում է «նոր նորմ»: Սակայն իրավամեկնողական դիրքորոշումները կարևոր նշանակություն ունեն պրակտիկայում իրավական նորմի ճիշտ կիրառումն ապահովելու համար:

Եզրակացություն

Դատական նախադեպը մայրցամաքային (ռոմանագերմանական) իրավական համակարգում հիմնականում կրում է իրավամեկնողական բնույթ և զգալի դրական նշանակություն ունի իրավակարգավորումների ոլորտում և դատական միասնական պրակտիկայի ձևավորման խնդրում:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. **Рене Давид**. Основные правовые системы современности. - М., 1998.
2. **David, R.** Le droit francais//Les systems de droit contemporains. Т. 1. 1960.
3. **Բրայան Ա. Գարներ**, Black's Law Dictionary. 4-8d h8at., 15 1195.
4. **Рене Давид, Камилла Жоффре-Спинози**. Основные правовые системы современности. - М.: Международные отношения, 2009, 450с.

МЕСТО И РОЛЬ ПРЕЦЕДЕНТНОГО ПРАВА В КОНТИНЕНТАЛЬНОЙ (РОМАНО-ГЕРМАНСКОЙ) ПРАВОВОЙ СИСТЕМЕ

Аннотация

В этой статье подробно рассматривается один из проблемных вопросов современной юриспруденции - судебный прецедент в континентальной правовой системе, его теоретическое и прикладное значение.

В статье обосновывается точка зрения о том, что в странах современной континентальной правовой системы (в том числе в Армении) судебный прецедент (правовые позиции высших судов) постепенно укрепляет свои позиции в системе источников права. Эти прецеденты в основном представлены в форме правовых интерпретационных решений или позиций.

Ключевые слова: судебное решение, правовой-интерпретационный прецедент, судебный прецедент, практика, правовая система, источники права.

THE PLACE AND ROLE OF PRECEDENT LAW ON THE CONTINENT (ROMANO-GERMANIC) LEGAL SYSTEM

Annotation

In this article, one of the problematic issues of modern jurisprudence - judicial precedent in the continental legal system, its theoretical and practical significance is thoroughly discussed. The article substantiates the point of view that in the countries of the modern continental legal system (including Armenia) the judicial precedent (the legal positions of the highest courts) is gradually strengthening its position in the system of sources of law. These precedents are primarily in the form of legal interpretive decisions or positions.

Keywords: court decision, legal-interpretative precedent, judicial precedent, practice, legal system, sources of law.

Հոդվածը հանձնված է խմբագրություն 14.06.2024 թ., տրվել է գրախոսության 15.06.2024 թ., ընդունվել է պատգարության 25.06.2024 թ.: